

**Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Jiřího Neděly s názvem
Didaktické aspekty práce s grafickými editory a videoeditory při tvorbě
(pohyblivého) obrazu**

MgA. Jan Šrámek, Ph.D. (ateliér Video, Fakulta výtvarných umění Vysokého učení
technického v Brně)

Předložená disertační práce Jiřího Neděly zkoumá využití počítačových programů označovaných jako digitální editory – grafické editory a video editory – ve výuce specializovaných předmětů na středních odborných školách, které obsahují průniky s výtvarnou výchovou využívající tradičních médií. Badatelsky otevírá aktuální a současně obtížně reflektovatelné téma. Úskalí snahy o postihnout aktuální situace výuky práce s digitálními editory nejen v rámci středních odborných škol spočívá, jak si autor sám dobře uvědomuje, v neustálém turbulentním vývoji na poli digitálních technologií. Změny se nejrychleji projevují v profesionálních odvětvích, ale tempo vývoje je tak vysoké, že se v rámci několika let může promítnout i do změn osnov výtvarné výchovy na základních a středních školách. Výzkumná část práce věnující se specifickým aspektům práce s grafickými editory charakteristickými pro současný obrazový diskurz představuje i přes výše uvedené nebezpečí cenný badatelský výstup, který může být vítaným příspěvkem reflektujícím současný stav ICT výuky a digitální gramotnosti v rámci sledovaného segmentu.

V úvodní kapitole sleduje Jiří Neděla vznik nového diskurzu na pozadí současného společensko-technologického vývoje. Digitální technologie, jejich dynamický rozvoj spolu s masovou dostupností změnily způsob, jakým dochází k produkci a distribuci obrazových sdělení v rámci celé společenské struktury. Akcelerace používání internetu, dostupnost dříve technicky i finančně nákladných procesů a zpřístupnění nástrojů snadno produkujících obrazové sdělení způsobily změnu samotné struktury komunikace. Významy předávané prostřednictvím těchto médií se staly součástí specifické kulturologické oblasti – vizuální kultury. Změny diskurzu se podle Neděly odrážejí logicky také na měnící se struktuře školních institucí a posléze v návaznosti na jednotlivých studentech, kteří se s ní seznamují buď prostřednictvím školní výuky, anebo častěji v rámci svých soukromých aktivit.

Základním předpokladem pro adaptaci jedince v rámci této struktury je právě multimediální zařízení alespoň se standartním softwarovým vybavením (nejčastěji počítač, ale v poslední době došlo ke značnému navýšení operační paměti tabletů a mobilních telefonů) s možností pohybovat se ve virtuálním prostředí a věnovat se činnostem, které daný hardware a software nabízí. Ostatně internetové tutoriály dnes plní roli hlavního autodidaktického prvku nejen v rámci základních a středních škol, což ostře kontrastuje s absencí jednotného školského kurikula pro výuku práce v digitálních editorech.

V další části textu se Neděla věnuje roli digitálních editorů v sociálně-kulturním kontextu, v rámci umělecké klasifikace a konečně jako nástrojů zapojených do kurikula výtvarné výchovy. Shrnuje, jak na nástup ICT reagovalo školství a jednotlivé instituce a také reaguje na reflexi odborníků z oblasti výtvarného vzdělávání. Autor zde také konstatuje zásadní postoj, že duševní práce ve smyslu kreativity není využíváním digitálních editorů zásadně umenšena. Dále pečlivě rozebírá širokou paletu nástrojů a funkcí, jimiž digitální editory disponují.

Poslední část práce tvoří samotný výzkum. V něm autor předkládá a analyzuje soubor dílčích jevů, charakteristických pro současný obrazový diskurs a pro dispozitiv výuky práce s digitálními editory. Výzkum je uskutečněn kvantitativní metodou a přináší deskriptivní model aktuální situace dané problematiky.

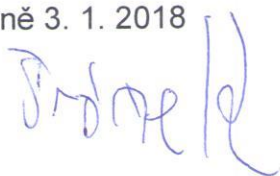
Autor si uvědomuje, že dynamický rozvoj digitálních technologií přináší problém s jejich teoretickým uchopením coby předmětu didaktiky. Pracuje s aktuálními prameny ke zvolené problematice a také čerpá z vlastní pedagogické praxe. Úvodní vymezení tematiky a popsání metodologického náhledu je dobře zvolené a srozumitelné. Z hlediska struktury je disertační práce Jiřího Neděly velmi dobře a přehledně uspořádána, jednotlivé kapitoly jsou dobře tematicky provázané a dostatečně navzájem komunikují. Práce komentuje dostupnou literaturu, podává výběrový tematický přehled a snaží se zdůraznit některé dosud marginalizované jevy. Text je napsán přehlednou a kultivovanou formou, a prozrazuje značnou autorovu informovanost ve sledované tematice.

Závěry:

Předložená disertační práce je zvládnutým badatelským výkonem, je po tematické i výzkumné stránce hodnotným odborným spisem, vycházejícím z jasného autorského stanoviska i pečlivého výzkumného přístupu. Po obsahové stránce, ale i z hlediska rozsahu a struktury členění se jedná o originální a kvalitní práci.

Disertační práce Jířího Neděly splňuje všechny podmínky kladené na závěrečný spis doktorského studijního programu, splňuje podmínky kladené na doktorské řízení a prokazuje schopnost samostatné tvůrčí odborné práce. Doporučuji proto postoupení předložené práce k obhajobě.

V Brně 3. 1. 2018

Oponentní posudek disertační práce

Didaktické aspekty práce s grafickými editory a videoeditory při tvorbě (pohyblivého) obrazu

Mgr. Jiřího Neděly

Hodnotit disertační práci Jiřího Neděly není snadné. Jedním z důvodů je velmi neurčitě stanovený cíl, jímž je „postihnout aktuální situaci výuky práce s digitálními editory (grafickými editory a videoeditory) na středních odborných školách“ a určit její specifika. Obávám se, že je-li cíl stanoven takto široce a vágně, nelze s určitostí tvrdit, zda ho bylo v práci dosaženo nebo nikoli.

V teoretické části práce se autor zabývá kulturními a společenskými souvislostmi rozvoje digitálních médií, soudobou výukou práce s digitálními grafickými editory na středních školách, několika koncepcemi didaktiky výtvarné výchovy, které se věnují digitálním technologiím, a specifickým rysům práce s grafickými editory ve výuce. Kapitoly věnované informačním technologiím ve školách a mediální, umělecké a didaktické specifičnosti digitálních grafických editorů jsou v celku věcné, informované a informativní, zdůrazňují podnětné souvislosti a obsahují řadu zajímavých postřehů.

Oceňuji, že autor ke zvolené problematice přistupuje s ohledem na „současný společensko-technologický kontext“ (s. 6). Právě rozsáhlá úvodní kapitola, věnovaná kulturním a společenským souvislostem a mediálnímu kontextu tématu, je ovšem poněkud problematická. Autor se zde snaží představit příliš mnoho pojmů, teorií a přístupů, z nichž některé nejsou slučitelné, což se nutně projevuje značnou roztříštěností výkladu a jeho povšečností. Např. v kapitole nazvané „Diskurs“ se autor nejprve prostřednictvím dlouhé citace snaží vysvětlit význam Foucaultova pojmu, konstatuje existenci diskursu obrazového a přejde k definování „médií“ a médií nových. Základní pojmy jsou dlouze vysvětlovány, nedochází zde ovšem ke kritickému výkladu zákonitostí obrazového či mediálního diskursu. Autor navíc bohužel často nepracuje s primárními teoretickými texty, ale vychází pouze z příruček, které dané teorie nebo texty zmiňují (Benjamin, Foucault, Virilio). Zarážející je rovněž chabá znalost teorií komunikace; na str. 14 autor uvádí schéma komunikační situace, které vychází

z Shannonova a Weaverova komunikačního modelu (1948); tento model byl odvozen z telekomunikace a není příliš vhodný např. pro popis lidské komunikace v digitálním prostředí. K nedostatkům této části práce dále patří, že se autor teoreticky nezabýval fenoménem samotné digitálnosti (digitality) a kulturními a společenskými důsledky digitalizace.

Kapitola „Kontext umělecké klasifikace. Stručná historie počítačového umění“ představuje zběžný výčet technických inovací, k nimž je přiřazeno několik jmen umělců. Autor se zde mohl zabývat kontextem „experimentálního“ umění 60. let 20. století a průkopníky multimediálního umění (např. americký umělec Brion Gysin). Slušelo by se v této kapitole přinejmenším zmínit dílo Zdeňka Sýkory a Valochovu brněnskou výstavu *Computer graphic* (1968), která byla první svého typu ve východní Evropě a teprve pátou na světě.

Problematická je rovněž výzkumná část práce. Výzkum samotný je koncipován jako smíšený; u kvalitativní části výzkumu autor postupoval metodou přímého pozorování, u kvantitativní použil dotazníkového šetření. Úvodní kapitoly výzkumné části práce – věnované vymezení výzkumného problému, metodologii a struktuře výzkumu, definování výzkumných otázek a triangulaci – působí dojmem, že se autor s didaktickým výzkumem teprve seznamuje. Zásadní problém výzkumu spočívá v tom, že autor jasně nestanovil výzkumné otázky; „hlavní otázky pro pozorování“ uvedené na str. 88 jsou dosti neurčité a nelze na jejich základě dojít ke konkrétním výsledkům. Není zřejmé, s jakým datovým souborem autor pracoval v kvalitativní fázi, chybí obvyklé datové úryvky. Příliš pozornosti autor nevěnuje ani vymezení metod práce se získanými daty. Kvalitativní výzkum neobsahuje analýzu a interpretaci dat (jaký typ kódování autor použil, jaké kategorie byly identifikovány, jaké metodologické nástroje pro analýzu byly aplikovány, např. konstantní komparace, typologická analýza apod.), pouze záznam dojmů z vlastní výuky.

Kvantitativní část výzkumu pracuje pouze s deskriptivními statistickými postupy. Velikost výzkumného souboru může být vzhledem ke specifikům výzkumné populace dostatečná, ale není bohužel popsán druh výběru vzorku. Za elementární nedostatek nutno považovat, že výzkumné otázky, problémové okruhy a dotazníkové položky nejsou dostatečně provázány, což výzkum značně znehodnocuje. Autor sice uvádí výsledky „šetření“, ty ovšem představují základní materiál, z něhož se teprve vyvozují závěry výzkumu, k nimž se ovšem v práci nedospívá. Několik obecných tezí a myšlenek, které autor uvádí v „Závěru“ (s. 140–142), za ně považovat nelze.

Zřejmě nikdo nepochybuje o potřebnosti prací zabývajících se z didaktického hlediska (digitální) vizuální kulturou a gramotností. Takové práce vyžadují interdisciplinární přístup; zřejmě ovšem nelze očekávat, že jejich autoři budou vynikat ve všech oborech. Domnívám se, že kandidát by měl mít možnost vyjádřit se k výše uvedeným výtkám a výhradám; disertační práci Jiřího Neděly k obhajobě doporučuji.

doc. Mgr. Jakub Guziur, Ph.D.

Katedra výtvarné výchovy
Pedagogická fakulta
Ostravská Universita

Department of Communication and Media
University of New York in Prague